

JØDEN SOM DJÆVEL

Judith Vogt

Oslo

Ved den kristne kirkes sammenstød med hedenskaben avledes Fanden. Alle kristnes syndebuk. Ved hans fødsel blev afstanden fra Jødedommen for alvor trukket op — denne strengt monoteistiske religion, der aldrig har villet anerkende nogen magt ved siden af JAHVE, den Eneste Ene. Og som følgerigt aldrig har beskæftiget sig med Djævelen, undtagen som allegori. Det Gamle Testaments Satansfigur er da ogsaa vag. Alene paa grund af sin misundelse til mennesket ser han sit snit til at friste Eva, mistænkeliggøre Hiob eller blot — under JAHVEs mere ambre øjeblikke — at agere straffende engel overfor mennesket som følge af den synd, det allerede af højst egen fri vilje har begaaet. Og ogsaa denne rolle kunne Satan kun spille, indtil JAHVEs luner atter havde vendt sig til ny miskundhed.

Da havde den kristne Djævel faaet tildelt en helt anderledes storartet rolle. Og sin glansperiode oplevede den Skinbarlige i Middelalderens katolske verden. Ja, hans ry straaede endnu langt ind i den Ny, Reformerte. En smigrende rolle for den ældgamle behornede Gud, der ved kristendommens sejr burde have holdt sig paa den mere ydmyge plads i Underverdenen, som egentlig var ham og hans tidligere kolleger tiltænkt. I sin expansionstrang saa den kristne kirke sig saaledes nødsaget til at defamere hidtil fêterede hedenske guder til *dæmoner*¹ — hvorved de dog paa ingen maade oplevede nogen tilintetgørelse. Tværtimod blev deres karakteristika og attributer videreført paa imaget af Djævelen, der saaledes fik kød og blod — for siden at udnævnes til alle dæmoners fader. Saaledes optræder Thors attribut *geden*, samt *ulv* og *ravn*, oprindeligt kendetegn for Sejrsguden Othin, som Djævelens dyr

Shlomos samtale med Jesus:

Jesus: Er du vred? Vred paa mig?

Shlomo: Nej, ikke vred, bare bedrøvet.

Jesus: Paa grund af mig?

Shlomo: Ja, paa grund af dig. Du tror, at du lider for mig og mine brødre, mens det i virkeligheden er os, der kommer til at lide for dig, paa grund af dig.

(Elie Wiesel "Tigger i Jerusalem", Oslo 1970)

i mange middelalderske djævlesagn. Ja, Djævelen kan endog antage disse skikkelser, som saa mange andre. Og endnu saa sent som i det 16. aarhundrede er Djævelens hedenske guddomsattribut, *lynet*, bevaret. I en salme "Gott lebet noch" hedder det i 7. vers: "Lass den Tod und Teufel blitzen..." Ogsaa Freyadyrkelsen degraderes til Djævelens vilde danse i

Fig 1: Her er Djævelen endnu en overjordisk Gud. Gundestrupkarret fra keltisk jernalder ca. 100 f. Kr. viser den keltiske Gud Kernunos, med gevir i panden og slange i venstre haand. (Nationalmuseet, København).

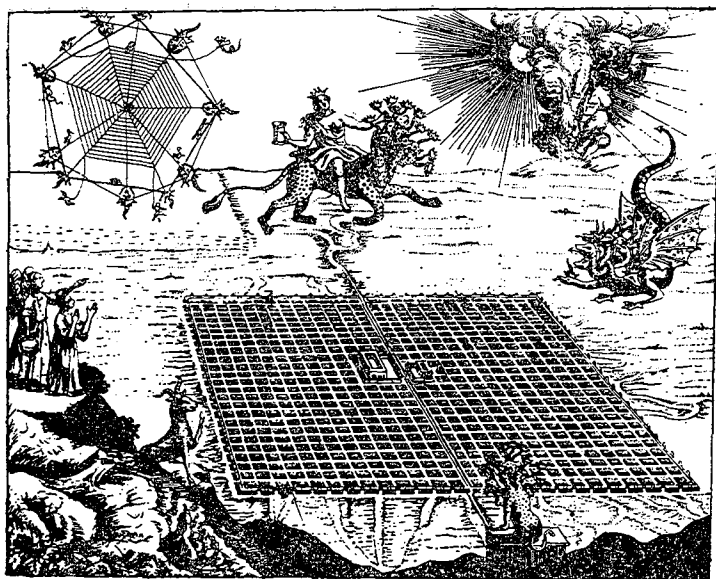

Fig. 2: Joh. Gg. Hagelgans, *Sphaera Infernalis Mystica*, Frankfurt a. M. 1740.

Valpurgisnatten. Videre bliver den græske maanegudinde Hekate til den grusomme forstanderinde af Underverdenen og Trolddomsvæsenet, der fremtræder i mørke med fakkel og sværd, med drageben og slangehaar. Ofte maatte de hedenske guder ogsaa finde sig i at opgive deres evindelige, af mennesket saa misundede ungdom og skønhed, for at opnaa det evige liv under kristendommen.

Saaledes den germanske, saa milde og naadige Gudinde Holda, der omskibes til et uudslukkeligt skræmmebillede — til den lede *heks*, *entandet*, langnæset og med frygteligt strithaar.

Under den aarhundrederlange missionsvirksomhed forsøgte Kirken at hindre de ny omvendte i at faa tilbagefald til afgudsdyrkelse. Klogt realpolitisk ved indgaaelsen af adskillige kompromisser. Karrière gjorde saaledes ogsaa Jomfru Marias forbillede fra Mitradyrkelsen og dermed Guds Moder selv. Takket være den uhyre popularitet som dyrkelsen af denne moderlige Gudindeskikkelse nød, blev denne fremmede Østens Gudinde akcepteret af Kirken og sammensmeltet med Maria, der i 431 endog forfremmes til "Jomfruelig Gudeføder-ske".

Den dualistiske hedenskab opnaaede saaledes en stedse større plads indenfor den sejrriige, eneste sande tro. For at hedningerne imidlertid ikke skulle misopfatte denne kristne tolerance blev det til stadighed fremholdt, at hedenske guder er djævle, dog at de ved hedenske menneskers daab kunne faa rang af mar-

tyrer. At der dog ikke herskede kirkelig enighed paa dette springende punkt fremgaar af, at man i det 8. aarhundrede havde et daabsrituale, i henhold til hvilket den nysomvendte spyttende maatte tage afstand fra Djævelen, fra sine tidligere treenighedsguder: Othin, Thor og Freya.

Hvilket sørgeligt dilemma for Kirken at geraade i. Om en hedning skulle faa smag for den rette tro og afsmag for sin vantro, da maatte vel hans tidligere 'dæmondyrkelse' fremstilles som noget aldeles uvæsentligt og betydningssløst. Men hvorledes skulle Kirken paa den baggrund fremstaa i al sin styrke og glans? Glorrigt lyser kun det, der har modstaaet en stærk destruktiv kraft, og end mere, jo mere *truende fare* der lurar. Et vist maal af præventiv djævleskræk syntes derfor at foretrække. Rækker man Fanden en lillefinger, tager han hele haanden. Og det gjorde han da ogsaa. Kumulativt tilsværtedes de hedenske, degraderede Guder, saa meget at Djævelen trængte sig frem som den betydeligste magt i menneskets verden. Et storartet avancement i degradation. Fra at udgøre en blandt flere guder kom den tidligere behornede Gud nu til at indtage en allroundstilling som alle dæmoners fader, der i betydning langt oversteg selv den Almægtiges. En storlaaet djæveltro er med andre ord lidt af en djævleskab. Holdes den ikke bare lidt i tømme, starter den sin egen ukontrollerbare vækst — for en skønne dag helt at fordunkle sin lysende modpart.

Fig. 3: Dan. Chodowiecki,
*Der Irrtum aus Missverstand
 der Wahrheit und des Zwecks
 der Erdichtung*, Kobberstik,
 1774

Efter aarhundreders møjsommelige bestræbelser for at faa Djævelen ind i systemet, brugte Kirken langmodigt aarhundreder, for at uddrive ham igen. Og udrenset blev efter tur kættere, hekse, jøder, alle afvigere — og dermed den abstrakte Djævels konkrete lakejer. Som en logisk konsekvens indstiftedes overvaagelsestjenesten, og de summariske Troessaer, der uden verdslige retsformaliteter var baseret paa tilstaaelsen alene. Epokegørende i kampen mod Djævelens haandlangere paa jord blev pave Innocens VIIIs bulle af 5. december 1484, paa grundlag af hvilken Inkvisitionen forfattede "Heksehammeren" i 1487. Herved blev heksevæsenet bevist som værende en realitet, og et retssystem sat op, der ved brug af fysiske og psykiske midler effektivt skulle komme djævelskaben tillivs. Paa grund af anonyme angiverier alene kunne en heks komme i mistanke, og havde hun først sat foden indenfor torturkammeret var baalet — eller det skidne fangehul — hende vis. Væsentligt for Inkvisitionen var alene tilstaaelsen, der bekræftede det paa forhaand givne resultat. Og hvem tilstod ikke hvadsomhelst blot for at slippe flere pinsler? Hvem angav ikke da, som forlangt, andre? Og hvem turde vel holde haanden over en saadan ulyksalig, naar dogmet lød: Den der ikke er med os, er imod os. Den, der er imod os, er een af dem? Saaledes blev den sande tro opretholdt ved løgn. Og paa Inkvisitionens pinebænke og baal omkom millioner — indtil Djævelen i det 18. aarhundrede var sygnet hen som en farveløs abstraktion.

*

Og Djævelen var Antikrist. Til sin hjælp havde han ikke blot hekse og magikere, men en hærskare af dæmoner, der kunne antage de mest udpekulerede skikkelser, og som hverken lod levende eller døde i fred. Snart dukkede disse sataniske figurer op i djævelskikkelse, med *haneben* og *gedehov*, snart som spøgelses ved midnatstid, og snart som et usynligt fluidum, der trængte ind i menneskers sjæle, for der at anrette forvirring og ubodelig skade — og uden at nogen dødelig kunne værgе sig imod dem. Med frygt og bæven saa middelaldermennesket sig udsat for deres evindelige martren og ødelæggelsestrang. Denne evige rædsel gennemsyrede menneskets bevidsthed og prægede hele dets livsholdning. Var sindssygd og sygdomme andet end dæmoners værk — og forbrydelser andet end udtryk for, at en svag sjæl havde laant *løgnagtige* og *hykleriske* djævlе øre? — Som en konsekvens slog Karl Vs retsordning af 1532 fast, at en tilstaaelse alene kunne tillægges bevislig kraft, naar den var aflagt efter tortur — d. v. s. efter at dæmonerne var drevet ud af kroppen. — En virkningsfuld metode, som dele af vor civilisation hviler paa den dag idag, motivet uførtalt.

I fromme salmer og opbyggelige skrifter blev Djævelen igennem aarhundreder behørigt besunget, bævende, men fortrøstningsfuldt. Og kært barn havde mange navne. I *Geistliche Lieder, mit einer Vorrede Dr. Martin Luthers*

JUDEFIBEL

Das ABC der viertausendjährigen

Judenfrage

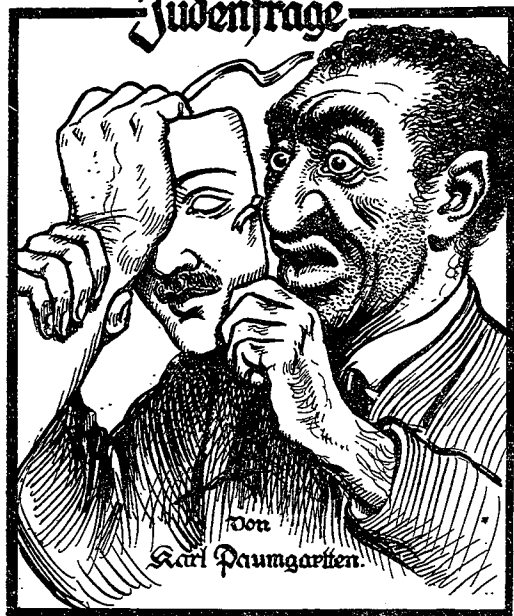

Fig. 4: Omslag til Karl Paumgarten, *Judenfibel*. Das ABC der viertausendjährigen *Judenfrage*. Graz, Heimatverlag, 1924

(Leipzig 1545) optræder Fanden som *drage*. I en hymne til den Hellige Kirke "Sie ist mir lieb, die werthe Magd", hedder det i 3. vers: "Das thut dem alten Drachen Zorn / und will das Kind verschlingen. / Sein Toben ist doch ganz verlorn / es kann ihm nicht gelingen." I *De dæmoniis* forlyder det derimod, at dæmoner, der uddrives fra besatte kommer ud igennem munden paa disse i skikkelse af fluer eller *edderkopper*. Og det slaas fast, at dæmoner altid vandrer ud ad samme kanaler, ad hvilke de trængte sig ind. Hvilket skal være aarsag til, at 'fromme katolikker korsrer sig for munden, naar de gaber'. Jfr fig 2: *Sphaera Infernalis Mystica* af Joh. Gg. Hagelgans, Frankfurt a.M. 1740. Til venstre ses sindbilledet paa *ondskaben, edderkoppespindet*, i hvis net de smaa fisk, d. v. s. de troende forgaar. Og til højre fremtræner *dragen*, et mangedeget uhyre med giftig aande (den trekantede

tungespids) og dødbringende halse. Styrken hos dette fatale væsen ligger i dens trekantede halespids, med hvilken den siges at piske sit offer ihjel.

I *Theatrum Diabolorum* som Sigmund Feyerabend udgav i det 1. aarhundrede diskuteres det ganske vist, om Djævelen overhovedet er legemlig, hvilket er saa meget desto vanskeligere at afgøre, da ikke alle kan se ham. Alligevel siges Djævelen med Guds tilladelse at kunne forklæde sig til *svin*, hund, kat og andre skikkelser. At ogsaa *flagermusen* er Djævelen velbehagelig fremgaar af de mangfoldige sentenser, som fromme kristne anbragte under venstre arm for at Fanden ikke skulle bemægtige sig dem. Uhyggeligt skal fordrives med uhyggeligt. Og hvad kunne vel være mere effektivt, end at sentenserne vare prentede paa Hostier med flagermusblod? Af vejen var dog heller ikke sælsomme bogstaver, fx. *hebræiske*.²

Djævelen blev en farverig personlighed. I Johann Rists *Hoellenlieder* (1651) omtales Djævelens *stank* og *savl*: "Du wirst vor Stank vergehen / wenn Du Dein Ass musst sehen / Dein Mund wird lauter Gallen / und Höllenwehrmuth schmecken / des Teuffels Speichel lecken / ja, fressen Koth im finstern Stall."³ Nicolaus Selnecker hefter sig dog mere ved Djævelens *bedrageriske* og *morderiske* natur. I "Ach, bleibeins, Herr Jesus Christ", 4. vers: "Erhalt uns nur bei Deinem Wort / und wehr des Teuffels Trug und Mord." I Paulus Frisius *Des Teuffels Nebelkappen*, Frankfurt a.M. 1583, og i omslagstegningen til Lavater *De Spectris*, Zürich 1659 — er det da ogsaa *kranier*, *dødningeknogler* og farlige *kloer*, der er blikfang. Jfr fig 3: *Der Irrtum aus Missverstand der Wahrheit und des Zwecks der Erdichtung*, Kobberstik af Dan. Chodowiecki, 1774. Djævleskikkelsen tilhøjre har her faaet saa godt som alle de attributter, der siden 1100-tallet har været tillagt Satan. Figuren der holder en *slange* med *djæveltunge* i højre haand, fremstaar som *behaaret Satyr*, med *horn*, *haneben* og *gedehov*. Ikke nok med, at hans ukyskhed derved er antydet, hans *liderlighed* betones kraftigt gennem *flagemusvingerne*, og de frodige mandlige saavel som kvindelige sex-symboler. Hos Benjamin Praetorius udspyer Satan *gift*. I "Wol mir! Jesus meine Freude" (1659), vers 5: "Lasse Gifft den Satan speyen / und die Funken blitzen dreyen / und die Klattschemaeuler schreyen / und die Neider Spoettlich seyn..." Stærkest er dog Luthers vision

Summary: The Jew as Devil

The Satan figure of the Old Testament is very vague, and merely allegoric. The Devil emerged into prominence only through the encounter between the Christian Church and paganism. Because of her expansionist aspirations, the Church found it expedient to denounce the gods worshipped in pagan religions as demons. In the process their attributes were transferred to the image of the Devil, which in this way was given flesh and blood. Henceforth he was designated the father of all demons. Gradually the image of the Devil merged also with the image of the Jew. The Jew then became Satan's offspring, the destruc-

tive arch-enemy of all Christianity, almighty as the Devil himself. Even in our enlightened century — when the role of the Devil is thought to be done — the Jew remains as the destroyer of the world. In the image of the Jew — and the *Zionist* — all attributes and symbols of the Devil survive. Therefore, the same symbols often recur in the antisemitic propaganda of the *Third Reich* and the anti-Zionist propaganda of the Soviet Union and the Arab states. Likewise, both Jew and Zionist are in most cases assigned the role of the real destroyer of the world; at least they are viewed as extremely dangerous.

af Djævelen som *denne verdens fyrste*, i "Gott ist unsere Zuversicht und Staerke", 3. vers.

*

Gradvis blev kristendommens Satansfigur ogsaa smeltet sammen med imaget af en anden religion, Judaismen. Efter at den tidlige kristne kirke ud fra realpolitiske overvejelser havde valgt at stemple ethvert tilhørsfolhold til den konkurrerende Jødedom som 'forbryderisk', udvikledes gradvis det teologiske image af jøden som Satans afkom — som den destruktive ærkefjende af al kristenhed — almægtig som den onde selv. Hvem andre kunne vel drages til ansvar for ildebrande — pestepidemier — for al jordisk elende? For de kristne blev det saaledes ikke nok, at Jesus bekæmpede den Onde — Jesu følgesvende maatte ogsaa gaa til kamp mod det onde, der truede deres frelse udefra — ved at gaa løs paa Satans haandlangere her paa jord. Vel en af aarsagerne til, at det som regel gik ud over en hel jødisk menighed, naar et enkelt af dens medlemmer anklagedes for en forbrydelse — reel eller fiktiv.⁴ Intet under at jøde blev det mest fornærmelige skældsord, man kunne hefte paa en modstander. I 1568 — hele 250 aar efter at der havde boet jøder i England — skrev Sir Thomas North i sin *Diall of Princes*: "Let him take heed also, that he do not call his servants drunkards, thieves, villains, Jews, nor other such names of reproach."

Og jøden maatte man være paa vagt overfor. Allerede i det 4. aarhundrede forklarede

prædikanten Chrysostomos, at dersom den virkelige jøde saa saa helt anderledes ud, end man forestillede sig ham, da skyldtes det alene Jødens ondskab, en af de snarer Satan havde sat, for at fange en naiv kristen.⁵ Denne fromme opfattelse har holdt sig helt til vore dage. Saaledes skriver Ernst Hiemer i sin Stürmerbog *Der Giftpilz* (München 1938): "Saaledes er det ofte meget vanskeligt at opfatte jøderne som bedragerere og forbrydere. Ligesom giftige svampe kan forekomme i de mest forskellige farver, saaledes forstaar ogsaa jøderne at gøre sig uigenkendelige, idet de antager de mest forskelligartede skikkelser" (s. 4 och 6). Og Hiemer konkluderer: "Barn, du maa huske eet. Jøden er ikke et menneske som vi. Jøden er en Djævel. Og en Djævel kender ikke til ærlighed. En Djævel kender kun til gemenhed, kender kun til forbrydelse" (s. 52). Ja, selv ateismens forkæmper i Sovjetunionen 'demonstrerer zionisternes sande ansigt' gang paa

Fig. 5: *Der Juden Ehrbarkeit*, 1571

Anno 1475. am Brinen Donnerstag war das Kindlein Simeon
 2 Jahr alt als es von den Juden ist umgebracht worden.
*Cet enfant, nommé Simeon, âgé de 2 Ans sur tue par les Juifs
 le jour du Grand-Jeudi, de l'An 1475.*

Diese Abbildung stehet zu Franckfurt am Mayn
 am Brucken Thurn abgemahlt.
*Ce portrait est peint, sous la porte du pont de Francfort
 sur le Mayn*

*Dieses ist
 der jüden Teuffel*

*Kü weih Rabb; Anschel, au, au! Maulch, au weih au, au!
 O Voh Rabbi Anschel, au, au! Maiche o'eh, au, au!
 Säuff Maulchi säuff die Milch! frish du Rabbi den Breck,
 es ist doch alle zeit euer bestes Geschleck!
 Bois Maiche, bois ce lait! Mangez Juifs, ces ordures!
 Ces sont frands pour vous, de bonnes confitures
 Zu haben in Franckfurt am Mayn bey Johann*

Fig. 6: Das Schwein als jüdische Nährmutter, 18 Aarh.

gang,⁶ og sovjetpropagandaen har endog fremhævet, 'at Israels perfide og grusomme aggression, der savner ethvert sidestykke i historien, blev forberedt og inspireret af verdens mørkeste kræfter.' Jfr fig 4.

*

De fleste symboler paa og attributer tillagt jøden har da ogsaa oprindeligt været Djævelens. I ældre karikaturer blev jøderne karakteriseret ved den specielle jødeklædedragt, der var blevet dem paatvunget, bl. a. ved Wienerkonciliets bestemmelse af 1215, og som var gældende i ca 600 aar: Den behornede hat, og jøderingen (*signum diabolicum*) paa venstre

skulder. Letgenkendelige var jøderne ogsaa ved skægget, der igennem tiden antog façon af patriakskæg, krusskæg, *gedeskæg*. Forskellige teorier gaar ud paa, at saavel den behornede hat som gedeskægget er symboler paa Djævelen — idet geden snart blev anset for at være Djævelens yndlingsdyr, snart for en inkarnation af den Onde selv. Gængs var det da ogsaa, at vise jøden enten med gedehorn, eller ridende paa en ged. At motivet ged-jøde har været umaadelig yndet fremgaar af diverse smædevers siden Middelalderen, hvoraf et lyder: "Der Itzig kam geritten, auf einem Ziegenbock / da dachten alle Juden / es sei der liebe Gott."⁸

Endnu saa sent som i 1962 gaar dette populære motiv igen i "Den hebræiske religion", *Nauka i religia* (Videnskab og religion), nr 7, side 88. Teksten lyder: "Geden til Seder. En jødisk fortælling: En gang i den første paaskenat har jøden aabnet sin dør for Profeten Elijah efter gammel jødisk skik. En *ged* kom ind. Alle troede at det var Profeten Elijah, der traadte ind i gedeskikkelse. Geden gik hen til bordet, og med sin ryg stødte den vinflasken om. Værten hilste ærbødig og sagde: Profet Elijah! Du maa gerne spise og drikke saa meget dig lyster. Men hvorfor maa du ødelægge servicet?" Selv ateister bygger paa en lang tradition, der kan føres helt tilbage til Oldtiden. Plutarch identificerede allerede da *Bacchus* — Djævelens forbillede — med jødernes Gud. I "Hvem er jødernes Gud?"

Hvad karikaturer ikke kan gengive er, at der ogsaa har været tillagt jøden en særegen lugt: foetor judaicus — gedelugten — Djævelstanken — der hang ved ham som straf for

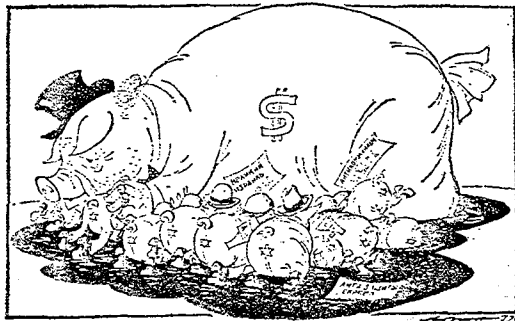

Fig. 7: "FinansSionisme", *Soz. Industria*, 16-1-1972

hans forbrydelse begaaet mod Jesus Krist. Denne stank forvandlede dog til sødmefuld velugt ved daab — men kom da til at virke frastødende paa ikke-døbte jøder. En noget afvigende opfattelse gav Freiburg Byraad i Breisgau udtryk for i 1401 i en petition til hertug Leopold. Heri ansøgte byraadet om tilladelse til at fordrive jøderne, idet "jøderne hvert 7. aar maa have fat i *kristent blod*, som de skal smøre paa tungen og synke for at opnaa et forlænget liv, og særlig udfra ønsket om ikke at stinke. Thi hvis de mangler dette blod stinker de saa afskyeligt, at ingen kan opholde sig nær dem."⁹ I Hitlertyskland bliver det til de 'videnskabeligt beviste teser' om den laverestaaende jødiske races særegne lugt. I *Der Giftpilz* beskriver Ernst Hiemer den som en 'modbydelig sødlig lugt' — ikke at forveksle med den nys omtalte døbte jødes sødmefulde vellugt.

Ja, endnu saa sent som i 1969 advarede Dekanen for det Pædagogiske Institut i Krakow sin elev, Larissa Kochubiyevska — der sammen med sin jødiske mand havde ansøgt

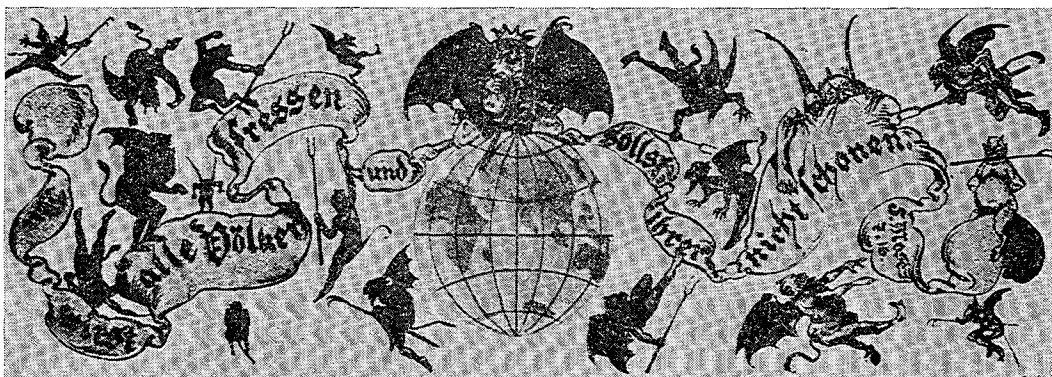

Fig. 8: "Der Teufel in Deutschland", Dresden 1897. — Her troner jøden med djævelvinger — og

gridsk knugende sin *pengesæk* — som hele jordens konge.

Fig. 9: "Paa dollarkæden",
Gudok, 4-8-1973

om udrejsetilladelse til Israel: "Jeg kender en pige, der er gift med en jøde, og hun siger, at alle jøder stinker. Du elsker ham — det betyder intet, men derimod at der hvor du skal drage hen, der stinker hele landet." (*Kronika* — det sovjetiske Samizdatblad — den 28-2-1969).

I figurerne nedenfor er et par ældre variationer over temaet jøde-djævel gengivet: I fig 5 fra *Der Juden Ebrbarkeit*, 1571, er de behaarede Satansfigurer med bukkehov og haneben ganske enkelt sammensmeltet med jøden ved at være dekoreret med jødering. Videre er de udstyret med overmaade frodige sexsymboler.¹⁰ Den frydefulde latterliggørelse af jøden er imidlertid først rigtigt afrundet ved, at en af figurerne rider paa det djævelske svin, der lysteligen æder ekskrementer. Og i fig 6: *Das Schwein als jüdische Nähmutter* fra det 18. aarhundrede, ses en version af "Die Judensau", fra Frankfurterbroen, skabt i det 15. aarh. Her har kunstneren boltret sig i alle de insinuationer, som et fromt hjerte maatte kunne fryde sig ved: Ikke blot dier jøden

soen, men en anden vederkvæger sig ogsaa ved svinets ekskrementer,¹¹ hjulpet hertil af en jøde, der rider baglæns paa soen, og af Satan selv. Ja, ikke nok med at ogsaa denne yder sin bistand, han er tilmed vist som jøde-forsiret med jøderingen. Og for at selv da ingen maatte mistyde meningen er tilføjet: Dienes ist der Juden Teuffel. Endelig har tegneren ladet en jødekvinde komme med en *ged* i haanden.

Siden det 13. aarhundrede har det saaledes været helt gængs at sidestille jøde og svin. Ikke blot i kirker, paa raadhus, broer og andre befærdede steder — analfabetens tegneserier — men ogsaa i træsnit, kobberstik mv. Motivet gaar ogsaa igen paa den første kendte, tyske spotmønt paa jøder i det 16. aarhundrede. Paa den ene side ses her en jøde, der rider paa en so. Paa den anden et Djævelfjæs med horn i panden.¹² Ja, i Johann Fischarts *Wunderzeitung*, Strassbourg 1574, vises sågar, hvorledes en jødekvinde er nedkommet med to svin. Lignende forhaanelser, som er gengivet i karikaturerne, findes i rigt maal i den litterære satire, og i de talrige folkespil, der

Fig. 10: "Med Amerikas stemme", *Pravda Vostoka*, 3-3-1971

blev opført til fryd for den skuelystne mængde paa kirkelige helligdage. At stykkerne ikke lod mængden kold, fremgaar af, at Raadet i Frankfurt saa sig nødsaget til at træffe foranstaltninger til beskyttelse af jøderne i 1469, da *Das alte, grosse Spiel vom Auf- und Untergang des Antichrist* blev opført.

Sammenkædningen af jøde-svin har paa ingen maade mistet sin tiltrækningskraft siden. I 1938 bragte det polske *Wielki Kalendarz* et billede af en orthodox jøde, der i fuld fart rider til Palæstina paa et svin. Og den 16-1-1972 videreførte det sovjetiske organ, *Sozialisticheskaya Industriya* traditionen fra det 15. aarhundrede med "Finanssionisme" (Fig 7). Dog med den lille forskel, at mens jøderne i Middelalderen trods alle diskriminerende tegn endnu havde visse menneskelignen-

de træk, er de i den antizionistiske udgave idag selv blevet til svin — og med Davidstjernen placeret bagi.¹³

*

Idag — i vort oplyste aarhundrede, da Djævelen menes at have udspillet sin rolle¹⁴ — genstaar jøden — og zionisten — som verdens altfordærver, lever alle den Skinbarliges attributer videre i imaget af jøden og zionisten. I det 20. aarhundrede kan man saaledes endnu se jøden/zionisten fremstillet som djævel: Saaledes adskillige gange hos der Stürmer, i Kalendre udsendt af Samoobrony Narodu, Poznan, hos det ægyptiske *al-Yumburyia*, det ukrainske *Peretz*, og det sovjetiske *Gudok*.¹⁵ I Fig 9: "Paa dollarkæden", *Gudok* 4-8-1973, er der ikke blot sket en

Fig. 11: "Skam over Jer", *Gudok*, 18-8-1973

sammensmeltning af zionist og jøde — ved at figuren er udstyret med den fromme jødes hovedbeklædning. Der er yderligere sket en fusion med djævelen — gennem den dødbringende tunge (den trekantede spids).

Endnu hyppigere gives jøden/zionisten dog som destruktiv kraft ved et djævelsymbol, saasom slange, skorpion, korsedderkop, vampyr, uhyre, polyp, ulv, og giftspreder. Slangen, dette ældgamle symbol paa det onde, har ikke blot Kirkens sjælehyrder benyttet som sindbillede paa syndens herredømme over verden, ogsaa moderne forkyndere af jødens almagt har i vid utstrækning anvendt det. I adskillige udgaver af *Zions Vise Protokoller* gaar den symbolske slange saaledes igen, hvadenten den nu er af verdensomspændende art, eller blot araberlysten. Ja, slangen er vel det mest populære symbol i antisemitiske saavel som i antizionistiske karikaturer. — I de sidstnævnte dog ofte 'moderniseret' ved at være forenet med dollartegnet. Jfr fig 10: "Med Amerikas stemme", *Pravda Vostoka* 3-3-1971. Tegningen er bemærkelsesværdig ved, at slangen er udstyret med menneskehoved — en symbolik, som den kristne kirkekunst allerede benyttede i 1100- og 1200-tallet. Som Luther formulerede det i *Von den*

Juden und ibren Lügen: "Johannes Baptista, Døberen, kaldte dem ikke Israels børn, men slangeafkom".

Mindst ligesaa uhyggevækkende er det mangearmede uhyre, polyppen, og korsedderkoppen. I antisemitiske karikaturer et yndet symbol, saaledes hos Viau *Le Manuscrit de Moise-Isidore-Abraham Levy*, Paris: Librairie Antisémitte, 1900; *Le Péril Juif*, en fransk udgave af *Zions Vise Protokoller*, 1934; og hos der Stürmer, fx "Die englische Spinne", 1940 nr 19. I fig 11: "Skam over Jer", *Gudok* 18-8-1973 er zionisten og jøden blevet til eet, dels ved at det klassiske dyresymbol er overført paa zionisten, dels ved at Davidstjernen har erstattet det dødelige korsmærke paa dyrets ryg, og dels ved de gridske fingre og den voldsomt krumme næse — som uden større vanskelighed lader associationer om jøden opstaa.

Skorpionen — middelaldersymbolet paa den falske og forræderiske jøde, benyttes idag fortrinsvis i antizionistiske karikaturer.¹⁶ Saaledes hos det libanesiske *al-Sayad* den 14-7-1967, hos *Krokodil* nr 18/1967 (fig. 12) og nr 36/1970.

Ulve-symbolet gaar ogsaa fortrinsvis igen i antizionistiske karikaturer. Saaledes hos *Kommunist Tadjikistana* den 4-7-1967, og hos *Prav-*

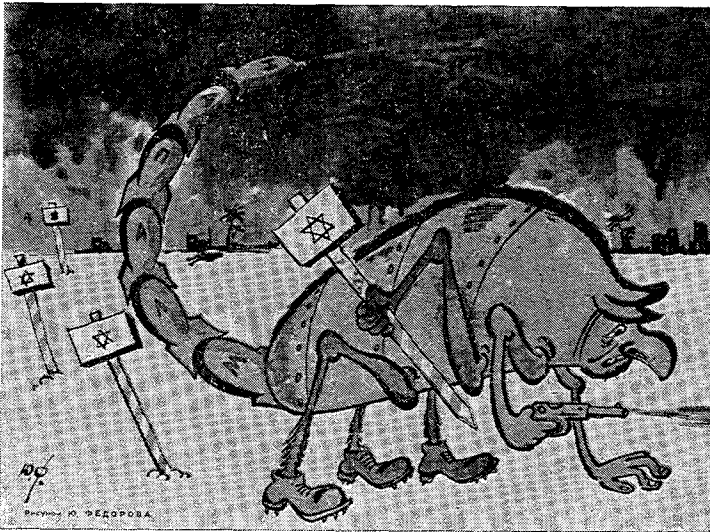

Fig. 12: "Den israelske Skorpion i Sinaiørkenen", *Krokodil*, nr 18, 1967. Paa halen staar: Napalm

da den 26-6-1967 (Fig 13: "Det fredselskende Israel, ser det ud som en aggressor?"). I denne sidste version er der endnu intet, der lader til at kunne standse dyret i dets dødbringende virke. Læseren maa nøjes med glæden ved demaskeringen.

Endelig optræder jøden som pest- og kræftskade helt til vore dage. En opfattelse, der vel stort set maa betragtes som en generalisation ud fra Middelalderens opfattelse af jøden som aarsag til alle pestepidemier. Eller skulle det være visionen af Satan som udspyer af gift der ligger bag? Oprindelsen ufortalt er antisemiter og antizionister ogsaa enige i denne opfattelse. En hel bog har Hermann Esser viet problemet: *Die juedische Weltpest. Judendämmerung auf dem Erdball*, München 1939. Og i *Das Judentum als Weltproblem*, München 1944, forlyder det: "Paul de Lagarde sagde i 1887: Jeg har længe været overbevist om, at Jødedommen, der har sat sig fast i den kristeligt germanske kulturverden udgør kræftlidelsen i vort hele liv . . . Jøderne er som jøder fremmede i enhver europæisk stat, og som fremmede er de intet andet end spredere af forraadnelse . . ." Den 25-5-1965 følte *Izvestia* sig inspireret af Chruschevs besøg hos præsident Nasser til at omtale Israel som "en kræftvækst, der har slaaet sine rødder i arabisk jord". En opfattelse, der dog allerede var fremsat aaret før i *Et blik paa det arabiske samfund*, udgivet af Jordans Undervisningsministerium. Formuleringen lød her: "Saaledes blev

Israel født, og saaledes kom den ondartede kræftbyld til at inficere det arabiske hjemland." Forestillingen om jøden og zionisten som spredere af gift er noksaa gængs i antisemitiske og antizionistiske tegninger. Saaledes forekommer den i *Politischer Bilderbogen* nr 8, Dresden 1894: "Juden A—B—C"; hos Ernst Hiemer og Fips *Der Giftpilz* Stürmverlag 1938; hos *al-Sayad* i 1971 — og hos en lang række antizionistiske, sovjetiske karikaturer, i *Pravda*, *Trud* og *Peretz*.¹⁷ Her skal blot gengives en af de nyeste udgaver: "De slaar rod", *Gudok* 15-9-1973. (Fig 14) Med et let omskrevet ord kunne man saaledes sige: Djævelen er død — djævelskaben leve!

Fig. 13: "Det fredselskende Israel, der det ud som en aggressor", *Pravda*, 26-6-1967

Fig. 14: "De slaar rod", *Gudok*, 15-9-1973

Fodnoter

- Med kursiv er anført de symboler paa Djævelen, der idag er overført paa jøden og zionisten.
- G. Roskoff, *Geschichte des Teufels*, Leipzig 1869, bd II, s. 431.
- Roskoff anfører som kilde: Koch, *Geschichte des Kirchenliedes*, I, 233.
- Siden er ogsaa dette blevet tradition. Jøderne har steds været underlagt en kollektiv skæbne, hvadenten det nu var under Chmielnickis masakrer i midten af det 17. aarhundrede, Østeuropas pogromer i det 19. og 20. aarhundrede, Hitlers Endlösung, Sovjetpropagandaens insinuation om, at enhver jøde er en potentiel zionist, og dermed reaktionens og imperialismens lakej, mv.
- Se fortrinsvis Y. Trachtenberg, *The Devil and the Jews*, Yale University Press 1943.
- Allerede i 1903 lagde den russiske antisemit P. A. Krushevan kimen til dagens zionistkræk, ved at sammensmelte "Zions Ældre" med repræsentanterne for den 1. Zionistkongress. ("Program for jødernes verdenserobring" *Znamaya* 26-8 til 7-9-1903).
- Itzig gaar igen som en yndet betegnelse paa jøden i adskillige småvevers og pamfletter. Fx *Politischer Bilderbogen*, Dresden; *Der Stürmer* etc.
- Fritz Kynass, *Der Jude im deutschen Volkslied*, Greifswald 1934.
- Trachtenberg, s. 149.
- I moderne antisemitisme er liderlighed blevet en typisk egenskab ved jøden — særligt efter at jøden blev defineret som tilhørende en laverestaaende race, som værende af andet blod — uden evne til nogensinde at udgøre en ligeberettiget samfundsborger. Se fx. de nazistiske race teorier i 1920'erne og 1930'erne. Fips *Der Nürnberger Jude Otto Mayer*; Elvira Bauer *Ein Bilderbuch für Gross und Klein*, Stürmerverlag 1936 etc.
- Denne forhaanelse af jøden er beslægtet med 'det obscæne kys, som hekse gav den Skinbarlige bag' — saaledes som det kom frem, under de utallige 'tilstaaelser' aflaget under hekseprocesserne i det 15. til 17. aarhundrede. (Se Soldan-Heppe *Geschichte der Hexenprozesse*, Darmstadt 1843, Marburg 1879. Genoptrykt i Tyskland 1973.)
- Fuchs, Edw., *Die Juden in der Karikatur*, München 1921, s. 206.
- Jfr fig 6 ovenfor.
- I november 1972 lod Pave Paul VI dog Djævelen komme til ære og værdighed igen.
- Fx: "Der neue Britenkurs", *Der Stürmer* 1942 nr 17. "Dort in Rumänien trat dem Teufel ein Mann beherzt aufs Satansschweifel", *Der Stürmer* 1941 nr 47. "Die Erzengel", *Der Stürmer* 1943 nr 14; flere illustrationer i *Wielki Kalendarz og Propagandowy Kalendarz* 1938, udsendt af "Nationens Selvforsvar" (Samoobrony Narodu), Poznan; "Arabernes vilje", det ægyptiske *al-Yumburyia*, den 1-4-1965; "Børn af bossen", det ukrainske *Peretz* nr 3/1972; "Djævelgryden" *Peretz* maj 1973; "Paa dollarkæden", *Gudok* 4-8-1973; "Herodiana", *Karuzela* nr 24, 24-12-1970 (Polen) etc.
- I kristen kirkekunst symboliserer Skorpionen ogsaa: Død, helvedesgift og Djævelens ondskab. (Kilde: F. Dahlby *Symboler og tegn i den kristne kunst*, København 1967. Se ogsaa Marcel Bulard *Le Scorpion, Symbole du peuple juif dans l'art religieux des XIVe, XVe, XVIe Siecles*, Paris 1935.)
- Fx: "Giftræ i Sinaiørkenen", *Pravda* 15-6-1967; "Antikommunisme, antisovjetisme og kunstig fremkaldelse af antisemitisme er væsentlige bestanddele af det heksebryg, der kaldes zionismens ideologi", *Pravda* 16-1-1972; "Zionismens vogn", *Trud* 18-1-1972; "I Zionistkøkkenet", *Peretz* januar 1974.